

УДК 341.78

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.1.28>

ФОТОГРАФІЯ ЯК ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Клейменова С.М.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9130-3445>

Яблокова О.І.,

аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін

Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7335-8845>

Клейменова С.М., Яблокова О.І. Фотографія як об'єкт авторського права.

Авторське право, норми якого регулюють відносини, які виникають у зв'язку зі створенням та застосуванням творів науки та мистецтва. Авторське право – важлива складова частина універсальної системи прав людини, авторські повноваження – один із суттєвих гарантів інтелектуальної творчості, самоствердження та гідності будь-якої людини. З якого боку не аналізувалося авторське право, мета його – охорона інтересів творця творів та інтересів суспільства. Фотографія може бути створена не тільки професійним фотографом, а й будь-якою іншою фізичною особою. У цьому вся і проявляється, закріплена у законі можливість реалізувати свої творчі здібності кожного члена суспільства.

У справжній статті розглянуті питання, що стосуються особливого об'єкта авторського права – фотографії. Із прийняттям нового Закону України « Про авторське право й суміжних правах» змінився підхід до розуміння фотографії. Це пов'язана з легальним визначенням поняття твору і його ознак. Виділені ознаки оригінальності і об'єктивна форма. Більше того, законодавець чітко визначає які фотографії слід відносити до об'єктів авторського права, а які фотографії не підлягають правовій охороні. Даний підхід значною мірою полегшить дозвіл питань, пов'язаних із установленням того, які фотографії є об'єктами авторського права. Закон України « Про авторське право й суміжних правах» чітко вказує, що правовій охороні підлягають фотографічні твори. Виходячи із законодавчого визначення твору як об'єкта авторського права, можна зробити висновок, що правовій охороні підлягати тільки оригінальні твори. Більше того, п.8 ст. 8 Закону України « Про авторське право й суміжних правах» чітко визначається, що твори, які не мають ознак оригінальності не є фотографічними творами. Аналіз деяких закордонних суджень щодо правової природи фотографії дає можливість зробити висновок, що фотографія розглядається як об'єкт авторського права при наявності властивих твору ознак. Дослідження, проведене в справжній статті підтверджується правильність законодавчого розуміння фотографії як об'єкта авторського права.

Ключові слова: фотографія, твір, об'єкт авторського права, ознаки, оригінальність, творчість.

Kleimenova S.N., Yablokova O.I. Photography as an object of copyright.

Copyright, the norms of which regulate relations that arise in connection with the creation and use of works of science and art. Copyright is an important component of the universal system of human rights, copyright is one of the essential guarantors of intellectual creativity, self-affirmation and dignity of every person. From whatever side copyright is analyzed, its purpose is to protect the interests of the creator of works and the interests of society. A photo can be created not only by a professional photographer, but also by any other individual. This is where the opportunity enshrined in the law to realize their creative abilities of each member of society is manifested.

This article deals with issues related to a special object of copyright - photography. With the adoption of the new Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights», the approach to understanding photography has changed. This is connected with the legal definition of the concept of a work and its features. Signs of

originality and objective form are highlighted. Moreover, the legislator clearly defines which photographs should be attributed to objects of copyright, and which photographs are not subject to legal protection. This approach will greatly facilitate the resolution of issues related to the establishment of which photographs are subject to copyright. The Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights» clearly states that photographic works are subject to legal protection. Based on the legislative definition of a work as an object of copyright, we can conclude that only original photographs are subject to legal protection. Moreover, paragraph 8 of Art. 8 of the Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights» clearly defines that photographs that do not have a sign of originality are not photographic works. An analysis of some foreign judgments regarding the legal nature of photography makes it possible to conclude that a photograph is considered as an object of copyright if there are signs inherent in the work. The study conducted in this article confirms the correctness of the legislative understanding of photography as an object of copyright.

Key words: photography work, object of copyright, signs, originality, creativity.

Постановка проблеми. В сьогодні, фотографія особливе місце в системі об'єктів авторського права. Це обумовлене тем, що фотографія використовується не тільки для особистих потреб, а як і результат професійної діяльності. У зв'язку з тим, що в Законі України «Про авторське право і суміжні права» встановлюється поняття фотографії і ознаки твору як об'єкта авторського права, то необхідно розуміти особливості даного об'єкта права. Існує необхідність аналізу поняття фотографії як об'єкта авторського права.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження відносно правової сутності фотографії як об'єкта авторського права проводились О. Кулініч, Ю. Канарик, О. Лутовой, О. Штефан.

Мета даної наукової статті - на основі нового законодавства в сфері авторського права з'ясувати поняття та ознаки фотографії як об'єкта авторського права.

Виклад основного матеріалу. Новий Закон України «Про авторське право й суміжних правах» визначає, що фотографія, як художній твір є одним з видів об'єктів авторського права. На практиці виникають питання щодо того, чи всі фотографії слід розглядати саме як об'єкт авторського права. Законодавець у новому законі дає легальне визначення «твору» і встановлює його конститутивна ознака – оригінальність. Більше того, ч. 8 ст. 8 Закону України «Про авторське право й суміжних правах» указує, що фотографії, які не мають ознаки оригінальності не є об'єктами авторського права. Такий підхід на нашу думку, є вірним, оскільки надається можливість диференціювати яка фотографія ставиться до об'єктів авторського права, а яка є технічною фіксацією зображення фізичної особи або місця розташування. Це також дозволить полегшити вирішення спорів щодо віднесення ряду фотографій до об'єктів авторського права.

Перш ніж визначити які фотографії слід розглядати як твір, необхідно зупинитися на характеристиці об'єкта авторського права. У юридичній літературі вказується, що твором є такий прояв інтелекту особистості, де знаходить розвиток думка, убрана в доступну для сприйняття форму, яка має достатню оригінальність і піддається відтворенню, повідомленню для загальної відомості й переробці. Також існує інше визначення поняття твору: твір – це сукупність ідей, думок і образів, що одержали в результаті творчої діяльності автора своє вираження в доступній для сприйняття людськими почуттями конкретній формі, що допускає можливість відтворення. Аналізую дві зазначені думки, необхідно звернути увагу, що це, насамперед результат інтелектуальної, творчої діяльності фізичної особи.

Як вказувалося вище, у Законі України «Про авторське право й суміжних правах» закріплене поняття «твору». Ч. 56, ст. 1 визначає, що твір – це оригінальний інтелектуальний утвір автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва, виражене в об'єктивній формі. Як видно з даного визначення, головною ознакою є оригінальність твору.

Таким чином, ознаками твору як об'єкта авторського права є: 1) оригінальність твору – це ознака (критерій), яка характеризує твір як результат власної інтелектуальної творчої діяльності автора й відображає творчі розв'язки, прийняті автором під час створення твору; «твір результат творчої діяльності. Будь-який результат продуктивної творчості є несподіваним і оригінальним. Неповторність, унікальність твору – усі ці ознаки властиві результату творчої діяльності. 2) об'єктивна форма – закон установлює, що для виникнення охорони по авторському праві твір повинний бути виражене в об'єктивній формі.

Основними ознаками, які будуть визначати, що розглянутий об'єкт є твором, є ознаки – оригінальність і творчий характер праці. По загальному поняттю творча праця – це будь-який вид діяльності людини, яка міняє природу й соціальну дійсність залежно від його потреб. Творчість характеризуєть-

ся непередбачуваністю й по більшому ступеню відсутності чітких регламентів. Можна сказати, що творчість неможлива представити без інтелектуальній, духовних, а також і фізичних витрат творця об'єкта авторського права. Сутність творчості – у відкритті й створенні якісно нові, що має яку-небудь цінність. У науковій творчості відкриваються нові факти й закони, те, що існує, але що не було відоме. Творчість технічна винаходить те, чого не було, нові устрої. У мистецтві відкриваються нові духовні, естетичні цінності й створюються, «винаходяться» нові художні образи, нові художні форми. Філософська творчість з'єднує в собі риси наукової й художньої творчості. Творчість – це вміння виражати свої почуття й емоції через образи й дії; творчість – це те головне, що піднімає будь-яке рутинне заняття до висот мистецтва; творчість – це сплав таланту, емоційності й жвавості сприйняття із працьовитістю й завзятістю; творчість – це безумовна суспільна цінність, наповнена духовним і естетичним утримуванням; творчість – це процес радісного, позитивного пізнання життя. Безумовно, подібна характеристика творчості є загальні, що не стосується якого-небудь індивідуального об'єкта авторського права. Однак, досліджуючи проблем, що виникають при розумінні об'єкта авторського права, зокрема фотографії як художнього твору, не можна не вказати на загальноприйняте розуміння творчості в цілому. Даний підхід є досить важливим оскільки не кожен фотографію, виходячи з викладеного розуміння творчості, можна віднести до твору як об'єктам авторського права.

Насамперед слід визначити, що таке фотографія, не тільки як об'єкт права, а як технічний спосіб фіксації зображення людини, обстановки, подій. Фотографія – це технологія запису зображення шляхом реєстрації оптичних випромінювань за допомогою світлочутливого фотоматеріалу або напівпровідникового перетворювача. Інакше кажучи, даний результат діяльності людини є технологічним процесом. Однак, з розвитком фотографічної діяльності й виявленням її можливостей, фотографія стала розглядатися і як вид образотворчого мистецтва. Хотілося звернути увагу саме на те, що це світлина повинна бути одним з видів мистецтва, якщо вона претендує на статус твору. Так, у закордонній літературі, присвяченій авторському праву, звертається увага, що кожне твору мистецтва звернений до естетичних почуттів людини, їх, що споглядає. Твору мистецтва містять у собі живопис, малюнок, гравюру, скульптуру, фотографію й архітектуру. Даний перелік видів мистецтва містить такі добутки, які мають і художню цінність, і є результатом прояву творчою діяльністю їх авторів. До таких об'єктів авторського права повинні пред'являтися дуже високі вимоги щодо творчої праці, тому що саме вони й становлять, у наслідок, соціальну цінність. Безумовно, не ідеться про якість і суб'єктивній оцінці кожного індивіда того або іншого твору мистецтва. Деякі англійські вчені, характеризуючи об'єкти авторського права, відносять світлини до категорії творів образотворчого мистецтва.

Характеризуючи фотографічний твір з погляду права, необхідно визначити, по-перше, ознаки фотографія як об'єкта авторського права, по-друге, ознаки фотографії як об'єкта цивільного права на зображення.

У першому випадку, фотографія повинна відповідати тем, ознакам, які властиві всім об'єктам авторського права. Вони були зазначені вище. Припускаємо, що творча діяльність автора фотографічного твору укладесться в тому, що він вибирає сюжет, натуру, створює композицію. Потім він здійснюється безпосередньо технічні дії, тобто робить знімки. Отже, головним у даному процесі діяльності фотографа як суб'єкта авторського права, творча складова.

Дане питання підлягає дозволу, оскільки не кожна фотографія повинна охоронятися авторським правом. У більшості випадків, фотографію розглядають саме як об'єкт авторського права. У випадках, коли виникає спір про використання фотографії, без дозволу, як правило, для захисту інтересів зацікавленої сторони, застосовують норми Цивільного кодексу (ст. 308 ЦК України) і норми Закону України « Про авторське право й суміжних правах ». Не завжди це є правильним. Пояснюється це тим, що, якщо фотографія є об'єктом авторського права, вимоги її автора будуть ґрунтуватися саме на зазначених положеннях законодавства і їх обсяг буде трохи іншим, чому у випадку, коли використовується без згоди фіксація зображення шляхом фотографування. Більше того, на нашу думку, не буде слушним зрівнювати права автора фотографії як об'єкта образотворчого мистецтва й права особи, яка здійснила технічні дії для зйомки того або іншого зображення.

У юридичній науці розглядаються художні фотографії й прикладні фотографії. Художню фотографію в цьому випадку визначають як твір мистецтва, а прикладну як науковий твір. Подібний підхід класифікації фотографій заслуговує на увагу, але слід розуміти, що й художня, і прикладна фотографія є об'єктами авторського права. Такий розподіл дозволяє визначити спрямованість фотографії. У кожному разі, художня фотографія або прикладна, вона може охоронятися авторським правом, оскільки їх композиції, висвітлення, технічні приймання оригінальні й нові. У кожному разі, якщо не тільки

художню, але й прикладну фотографію будуть використовувати без згоди творця, слід застосовувати положення Закону України « Про авторське право й суміжних правах».

Уважаємося, що фотографії слід розділити на: художні фотографії як твору образотворчого мистецтва й технічні фотографії як закріплення зображень фізичної особи, подій.

Художню фотографію пропонуємо розглядати як результат творчої продуктивної праці автора, яка має високу художню цінність і спрямований на естетичне сприйняття й інтелектуальний розвиток. Даний вид фотографії підлягає охороні нормами Цивільного кодексу (глава 36, книга 4) і нормами Закону України « Про авторське право й суміжних правах».

Технічну фотографію слід розглядати як спеціальний результат процесу фіксації зображень фізичних осіб, подій, обстановки, який спрямований на інформаційне ознайомлення громадськістю.

В обох випадках фотографія підлягає правовій охороні, оскільки є результатом діяльності фізичної особи, однак виділення зазначених видів світлина дозволить вірно визначати її правовий режим і відповідно, належним чином застосовувати положення законодавства для дозволу виникаючих спорів.

Висновки. Вищевикладене вказує, що не кожен фотографію слід розглядати як об'єкт авторського права. Художня фотографії ставитися до творів образотворчого мистецтва, отже їй властиві ознаки: оригінальність, творчий характер праці творця, наявність об'єктивної форми. Пропонується класифікувати фотографії на художні й технічні.

Список використаних джерел:

1. Закон України « Про авторське право й суміжні права» від 1 грудня 2022 долі № 2811-IX URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>.
2. Клейменова С.М. Авторські правовідносини як форма реалізації правомочностей суб'єктів авторського права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса. 2004. 203 с.